

Zusammenfassung

HUND MARKO

Die Hund-Marko-Überlieferung ist uns aus dem westlichen Slowenien sowie auch aus Unterkrain bekannt. Hund Marko wurde bisher vorwiegend als Reminiszenz aus der Hunnenzeit, teilweise auch als halbmythologische Persönlichkeit ausgelegt.

Obige, auf Grund historischer Quellen verfasste Darstellung beweist hingegen, dass Hund Marko (Pas Marko, Marco Can) niemand anderer als ein unter diesem Namen bekannter Söldnerführer Kaiser Maximilians im Kriege gegen Venedig war und sich als solcher in den westslowenischen Gebieten betätigte. Eine Vergleichung venezianischer mit österreichischen Quellen ergibt, dass Hund Marko allem Anscheine nach mit Marx Sittich von Ems identisch sein dürfte. Weiters besteht die Möglichkeit, dass der von den aufständischen Bauern im Jahre 1515 in Brežice erschlagene Marko Klis auch unter dem Namen Marko Hund bekannt war. Jedenfalls ist Marko Hund eine historische Persönlichkeit aus der Zeit des letzten Kaiser-Ritters, sei es, dass sich hinter diesem Namen zwei Personen verbergen, sei es, dass es sich nur um einen, unter verschiedenen Namen bekannten Söldnerführer aus jener Zeit handelt.

Sagenhafte Elemente wurden dieser Person erst später im Volksmunde beigelegt. Hund Marko als solcher scheidet aber aus den slowenischen Hunnen- und mythologischen Überlieferungen aus und kann nicht einmal als halbwegs ursprünglicher Träger dieser Traditionen angesehen werden.

PRIPOVEDKE O KRAŠKEM PODZEMLJU

Ivan Gams

Podobno vlogu, kot jo ima na nekraškem slovenskem svetu v ljudskem izročilu rudno bogastvo, ima na kraških tleh votlikavo podzemlje. S svojimi do nedavna neprehodnimi temnimi in skrivnostnimi podzemeljskimi prostori vzbuja ljudsko domišljijo, tako da je ljudsko izročilo te vrste izredno bogato, a žal v slovenski folkloristiki še malo obdelano. Na Dolenjskem, kjer je to izročilo še najbolj živo, ponekod bolj poznajo jame kot pa hribe. Jamo Veliko Vratnico pri Rdečem Kalu poznajo n. pr. od Dobrniča do Novega mesta. Ljudsko izročilo o kraškem podzemlju namreč ni tako hitro kopnelo pod vplivom modernega znanja in raziskovanja kot ostalo pripovedništvo, ker smo doslej raziskali samo delček prehodne kraške notranjosti. Vendar je v moderni dobi tudi tu nevarnost, da bo z raziskovanjem jam utonilo v pozabo.

Pri poizvedovanjih o jamah sem opazil naslednje značilnosti, ki jih zapisujem zato, da bi olajšal delo zbirateljem.

Številne pripovedke so razširjene menda po vsem slovenskem krasu. Od kraja do kraja se menjava le gora ali jama, v kateri se je izvršil dogodek pripovedke. Med takimi sem opazil naslednje:

1. V notranjosti gore je jezero. Nekoč se bo odprla gora in jezero bo zalilo vasi (Podgora pod Gorjanci, Vrhnika itd.).
2. V brezno je padel par volov. Volovski jarem je prinesla čez nekaj časa voda v tem ali onem studencu.

3. V brezno so vrgli živega mačka (ali psa). Prišel pa je nato živ iz te ali one jame, ki ima torej zvezo z breznom, in se vrnil na dom.

4. Naslednjo tako pripovedko je zapisal že Valvasor z besedami: »Nekoč so nekoga spustili na vrvi v eno teh jam; ko so ga spet privlekli na dan, je izgubil um in ostal nor ne le nekaj let, ampak je tudi v blaznosti umrl.« (Mirko Rupel, Valvasorjevo berilo, Ljubljana 1951, str. 45.) Valvasor je menil, da pripovedujejo ljudje resničen dogodek: »To mi je potrdil njegov sin in več drugih ljudi kot resničen dogodek.«

Na Dolenjskem sem pogosto slišal varianto te pripovedke, da je tisti, ki se je spustil v brezno ali ki so ga rešili iz brezna, čez eno leto umrl. Če je kdo padel v brezno in obvisel na grmu, pa so ga izvlekli iz brezna z grmom vred, je imel ta čudežno zdravilno moč, tako da je rešeni obogatel pri razprodajanju.

5. V brezno je padel človek. Njegov klobuk ali kak drug košček obleke je prinesla voda na dan v tem ali onem izvirku.

6. Menda je obča tudi pripovedka o polharju, ki je padel v brezno (brezna z manjšimi odprtini imenujejo ponekod na Dolenjskem »polšne«) in se v njej dalj časa preživljal s tem, da je lizal t. im. polšji kamen. Ko je privezal polhom okrog vratu trakove, natrgane iz svoje obleke, in ko so te polhe ulovili, so spoznali, da je ponesrečeni še živ ter ga rešili. Tudi ta motiv omenja že Valvasor v Slavi III, 31, nekaj variant pa je objavil M. Matičetov (Novi svet 1952, 189—192). Krajem, kjer so po Matičetovu doslej slišali to pripovedko (Logatec, Rožempah, Korinj, Gorenja vas pri Mokronogu) je treba prišteti vsaj še Korita pri Dobrniču, kjer nam jo je pripovedoval star kmet.

Zbiranje ljudskega izročila o jamah nam ne bi samo bolj osvetlilo kmetov odnos do kraške zemlje, ki jo obdeluje in ki ga obdeluje, marveč bi imelo tudi nekaj praktične vrednosti. Ljudstvo sklepa na kraške podzemelske vodne zveze po prirodnih pojavih, kot je nastop kalnosti ali visoke vode, po temperaturi itd. Podatki o tem, kje je prineslo na dan jarem ali kos obleke, bi bili tako dobrodošli tistim, ki proučujejo kraške vodne zveze, tako važne za gradnje hidrocentral. Raziskovalcem jam pa bi take pripovedke povedale marsikatero jamo, ki je še ne poznajo.

Résumé

CONTES SUR LE MONDE KARSTIQUE SOUTERRAIN

Pendant la recherche de nouvelles grottes souterraines du Karst, l'auteur a remarqué, que les traditions populaires sur les grottes et les gouffres dans le Karst slovène, surtout en Basse-Carniole (Dolenjsko), ont subsisté encore bien nombreuses. Il cite six motifs qu'il a rencontrés au Karst et où, d'endroit en endroit, ne change que la grotte où le sujet s'est déroulé dans une variante ou une autre. Il s'agit de contes sur le lac dans une montagne qui va s'ouvrir, sur un couple de bœufs qui sont tombés dans un gouffre et dont le joug a été déposé par une source, sur un sinistré qu'on a sauvé d'un abîme, mais qui est devenu fou, après une année, et en est mort, sur le chasseur de loirs qui est tombé dans un gouffre et s'y est nourri de « pierre de loirs ». L'auteur invite, enfin, à rassembler du matériel de la sorte.